

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології**

Мутильовська Юлія Павлівна

РОЗВИТОК САМОЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

спеціальність 053 Психологія

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Психологія»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: *кандидат
психологічних наук, доцент,
Міщенко Марина Сергіївна*

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ САМОЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

1.1. Зарубіжні та вітчизняні дослідження проблеми визначення сутності самоцінності та її структури

1.2. Соціалізація як детермінанта розвитку самоцінності особистості

1.3. Розвиток самоцінності особистості в юнацькому віці

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ САМОЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

2.1. Організація та методи дослідження самоцінності особистості

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження самоцінності особистості в юнацькому віці

2.3. Практичні рекомендації психологам, вихователям, вчителям з розвитку самоцінності особистості періоду дорослішання

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі цивілізаційного розвитку важливого значення набувають соціальні, моральні, психологічні аспекти процесу розвитку особистості. У ХХІ столітті на історичну арену виходить новий соціальний тип особистості, здатної до інноваційного мислення, рефлексії та самореалізації. Проте психологи констатують, що в результаті трансформації сучасного суспільства (переживання значних соціальних та екологічних катаклізмів) спостерігається криза самоцінності, яка передусім пов'язана з порушенням ідентичності, що може призвести до знецінення особистості. У зв'язку з цим пріоритетними постають завдання створення умов для якісно нової підготовки молодих людей до життя, їх вміння орієнтуватися у світі ринкових відносин, масових системних комунікацій, суперечливому суспільно-політичному житті, несприятливому екологічному середовищі, не втрачаючи при цьому індивідуальної своєрідності, власної неповторності та духовності.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальному вивченні особливостей самоцінності особистості.

У відповідності з цією метою були сформульовані наступні **завдання дослідження:**

- 1) здійснити аналіз проблеми розвитку самоцінності особистості;
- 2) визначити психологічний зміст поняття «самоцінність особистості»;
- 3) експериментально дослідити особливості розвитку самоцінності особистості;
- 4) розробити практичні рекомендації психологам, вихователям, вчителям з розвитку самоцінності особистості періоду дорослішання.

Об'єкт дослідження – самоцінність особистості як психологічний феномен.

Предметом дослідження виступають психологічні засади розвитку самоцінності особистості в процесі соціалізації.

Для реалізації окреслених завдань було використано комплекс **методів**: теоретичні – аналіз і узагальнення наукових даних з проблеми розвитку самоцінності особистості, синтез, порівняння; емпіричні – спостереження, анкетування, бесіда, інтерв'ю, експеримент.

Теоретичне значення роботи визначено особливості розвитку самоцінності особистості на етапі юнацького віку, уточнено психологічний зміст поняття «самоцінність особистості».

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали магістерської роботи та отримані результати можуть використовуватися у практичними психологами, вчителями, викладачами, методистами в системі психологічних служб закладів освіти.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота виконувалася в Гуманітарній гімназії № 1 імені М. І. Пирогова м. Вінниця та Навчально-виховному комплексі: загальноосвітня школа I-III ступенів-гімназія № 6 м. Вінниця. Основну вибірку склали 60 юнаків (16–18 років).

Апробація результатів дослідження. Матеріали й результати дослідження висвітлювалися на I Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej «Innowacje w nauce i edukacji» (Gdańsk, 2020); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: еко-тренінг» (Умань, 2021).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг представлений на 81 сторінка, основний зміст включає 69 сторінках. Робота містить таблиці та додатки. Список використаної літератури складає 69 джерел українських авторів.

Висновки. Проведений у магістерській роботі теоретичний аналіз та експериментальне дослідження самоцінності особистості в юнацькому віці дозволили зробити нам наступні **висновки**:

1. В сучасних умовах самоцінність молоді динамічно трансформується під впливом потоку ЗМІ, інноваційних технологій, які активізують процеси самоусвідомлення, самоствердження, самореалізації людини. Самоцінність розглядається як важливе психологічне утворення, що виникає на основі самосприйняття, самооцінки Я-образу, оцінок референтного оточення. Самоцінність – одна зі складових суб'єктного ядра особистості й структури її самосвідомості, механізм керування поведінкою. На рівні самосвідомості самоцінність проявляється у стратегіях поведінки особистості й соціальній діяльності. Самоцінність – це впевненість людини у власній значущості, особистісній цінності, і ця цінність – її власне «Я», самоідентичність.

2. Психологічна модель самоцінності особистості в руслі особистісно-ціннісної парадигми утворюється зі складових, які реконструюються у такому діалектичному взаємозв'язку: когнітивна – відбиває такі рівні розвитку самоцінності, як самоаналіз, самоусвідомлення, саморозуміння; емоційна – охоплює рівні самовідчуття, самоприйняття, самоставлення; мотиваційна – відображає потреби у самовизначенні, самоактуалізації, самореалізації; комунікативна – самовиявлення, самопрезентацію, самоствердження; регулятивна – самоспрямованість, самоорганізацію, самоконтроль. Виокремлено такі форми розвитку самоцінності як: саморефлексія, самоінтерес, самоповага, гідність, впевненість в собі; виявлено сутність ціннісного «Я» як генерального «ядра» самоцінності.

Психологічними механізмами розвитку самоцінності особистості в період дорослішання виступають саморефлексія та самоінтеграція; критеріями цілісності її розвитку – емоційно-ціннісне ставлення до себе, ціннісно-сміслові ставлення до себе, ціннісно-сміслові ставлення до інших; рівнями розвитку ціннісного «Я» – високий, середній, низький.

3. По суті у період дорослішання з появою феномену самоцінності відбувається трансформація «соціального Я» у «моральне Я», і згодом у

«духовне Я» людини, відбувається поляризація протилежностей, гостре переживання кожного виміру особистісного простору. Ускладнення смислового рівня особистості як вищого регулятора життєдіяльності людини і показника її автономності (поява ціннісного ставлення до соціальної дійсності, бажання зрозуміти цінність свого життя, вибір певної соціальної позиції), постає найважливішою умовою розвитку самоцінності в цей період.

Розширення соціального особистісного простору співвідноситься із саморозкриттям особистості, утвердженням її індивідуальності та унікальності, адже розширюючи свої межі, вона водночас знаходить власну міру реалізації самоцінності у соціумі, переживає значущість «Я» у суспільстві.

Результати дослідження свідчать, що особистість юнаків вже осмислює ціннісне «Я» з позиції професійного та особистісного вибору і демонструє такі стратегії поведінки (конструктивні, альтруїстичні), на основі яких існує можливість переходу до прийняття дорослої позиції та підвищення значущості самого себе. При цьому відбувається оригінальний, індивідуальний пошук власного «Я» у світі, що стимулює вироблення внутрішньої позиції та захист ціннісного «Я», яке зазнає значних змін. Поступово відмовляючись від використання егоїстичних і деструктивних стратегій, юнаки та дівчата усвідомлюють своє ціннісне «Я» на новому рівні, переструктуровують його у відповідності з новими ціннісними зразками та прагненням зайняти внутрішню позицію дорослого. Відбувається трансформація стратегій поведінки відповідно до ціннісного «Я» юнаків та дівчат.

4. Розроблені практичні рекомендації спрямовані на позитивні зрушення особистісного розвитку, на зняття внутрішніх протиріч становлення їх власного «Я», вироблення власної автономної позиції, а також актуалізацію конструктивних і альтруїстичних стратегій поведінки, що призводять до позитивних змін особистісного розвитку, осмислення майбутнього потенційного «Я».

Профілактичні заходи включають тематичні бесіди, оптимізацію навчального процесу за окремими предметами в напрямку активізації механізмів саморефлексії, самоідентифікації розвитку самоцінності, розширення меж її структурних компонентів. Особистісно-розвивальні заходи програми психологічного супроводу включали використання методів когнітивної та поведінкової психології, сугестії, а також психотренінги тілесної релаксації, вибору життєвої перспективи, емоційно-вольового контролю поведінки, соціальної адаптації.